

Історія, традиції, новації, освітньо-наукова школа кафедри технології будівельного виробництва

Ігор Шумаков,

доктор технічних наук, доцент,
Харківський національний університет
будівництва та архітектури

Кафедра технології будівельного виробництва Харківського національного університету будівництва та архітектури заснована у 1930 р. однією з перших у нашому закладі вищої освіти, і в той час мала назву «Основи будівельного виробництва». Першим її завідувачем був професор Олександр Інокентійович Неровецький. Цей видатний інженер, вчений та педагог стояв у витоків науки «Технологія будівельного виробництва».

О.І. Неровецький

Наприкінці 1907 р. О.І. Неровецький з відзнакою закінчив Київський політехнічний інститут, отримав кваліфікацію інженера-будівельника. За теоретичну роботу, надруковану на п'ятому курсі, він одержав диплом першого ступеню, підписаний головою екзаменаційної комісії і деканом інженерного відділу професором Є.О. Патоном. Спочатку О.І. Неровецький працював як інженер шляхів сполучення і у цей період взяв участь у будівництві багатьох залізничних мостів та колій, вузлів, вокзалів та цивільних об'єктів України та колишнього СРСР. Його педагогічна діяльність почалася у 1922 р. у Чернігівському будівельному технікумі з курсу «Мости». Далі — зведення шахт та селищ на Донбасі. У 1925 р. він працював технічним директором і головним інженером республіканського об'єднання «Індбуд». З 1925 р. у Харкові за його участю та під його керівництвом було зведено багато промислових та цивільних об'єктів: Харківський тракторний завод, Держпром, 2-а лікарня, Будинок зв'язку, житлові будинки. В різні роки він очолював «Укрдержбуд», «Південмонтажбуд», «Укрбудоб'єднання».

О.І. Неровецький був одним з фундаторів потокового збірного та блочного будівництва, широкого втілення прогресивних конструкцій в промисловому будівництві. Вперше у світі були розро-

блені технічні умови на виконання будівельних та спеціальних робіт у зимовий період.

З січня 1931 р. він став завідувачем кафедри «Основи будівельного виробництва», у 1939 р. отримав вчене звання професора, у 1941 р. — обраний членом-кореспондентом, потім дійсним членом Академії архітектури УРСР, а з 1950 р. — віце-президентом Академії. Головними працями О.І. Неровецького стали «Основи будівельного виробництва» (1934), «Методика складання проекту організації будівельних робіт» (1937), «Основи швидкісного будівництва» (1939), «Будівельне виробництво» (1941), «Основи організації та економіки будівництва» (1948). Професор підготував 7 докторів та 19 кандидатів технічних наук. Серед його учнів такі видатні вчені, як В.І. Ідашкін, В.А. Трубін, М.С. Будников, О.О. Літвінов, В.Й. Швиденко.

У післявоєнний період (1944–1957 рр.) кафедрою керував відомий вчений в галузі будівельного виробництва професор Юрій Маркович Лейбфрейд. Протягом багатьох років він також був і деканом будівельного факультету.

Ю.М. Лейбфрейд

Після закінчення Харківського технологічного інституту у 1911 р. Ю.М. Лейбфрейд працював інженером-будівельником на промислових та цивільних об'єктах. У передвоєнні роки за його участю та під його керівництвом у якості головного інженера «Укрцивільбуд» було зведено багато знакових для Харкова об'єктів: будівля ЦК КП(б)У (зруйнована під час другої світової війни, на цьому місці зараз будівля Облдержадміністрації), Палац кооперації (будівля колишньої Військової Академії ім. Говорова, зараз навчальний корпус ХНУ ім. В.Н. Каразіна), Будинок проектів (навчальний корпус ХНУ ім. В.Н. Каразіна), готель «Інтернаціонал» (зараз «Харків»), Театр російської драми, Рентгенінститут (зараз Інститут медрадіології), лікарні, поліклініки, школи, гуртожиток «Гігант», житлові масиви за Держпромом. У 1941–1944 рр. він працював у Магнітобуді на зведенні важливих об'єктів металургійного комбінату Магнітогорська. У 1939 р. йому присвоєно вчене звання професора. З 1932 по 1936 роки був професором та завідувачем кафедрою «Виробництво будівельних робіт» в Укрпромакадемії, 1937–1941 рр. — професор тієї ж кафедри Харківського інженерно-будівельного інституту, 1942–1944 рр. — професор Магнітогорського горно-металургійного інституту, 1944–1958 рр. — завідувач кафедрою «Технологія будівельного виробництва» ХІБІ. У періоди 1937–1940 та 1944–1947 рр. — на посаді декана будівельного факультету ХІБІ.

Головними науковими працями Ю.М. Лейбфрейда стали: «Будівельне виробництво» (1941), «Монтаж будівельних конструкцій» (1949, 1962, 1965), «Технологія будівельного виробництва» (1957), «Механізація, організація і економіка будівництва» (1958).

З 1957 по 1985 рр. кафедрою ТБВ керував Заслужений працівник вищої школи України професор Валентин Йосипович Швиденко, який крім викладацької діяльності керував науковою роботою інституту, працюючи проректором з наукової роботи ХІБІ.

В.Й. Швиденко

У 1939 р. після закінчення ХІБІ він був рекомендований в аспірантуру. Працював помічником виконавця робіт з будівництва головного корпусу Сталіногорської ДРЕС, інженером з реконструкції заводу «Більшовик» та інженером-конструктором «Промбудпроект» у Харкові.

У 1940 р. став працювати асистентом кафедри ТБВ. У 1941 р. був мобілізований на будівництво оборонних споруд, за що був нагороджений медаллю «За оборону Сталінграда».

У 1942 р. В.Й. Швиденко працював на зведенні Челябінського а потім Закавказького металургійного заводу, де був начальником відділення проектування організації робіт. З 1947 р. працював доцентом у ХІБІ. У 1952–1953 рр. викладав будівельне виробництво в Політехнічному інституті Албанії в Тірані. У 1957 р. був призначений заступником директора (проректором) ХІБІ з наукової роботи.

У 1961 р. В.Й. Швиденко отримав вчене звання професора, а у 1982 р. — почесне звання Заслуженого працівника вищої школи Української РСР. Ним опубліковано більш ніж 70 наукових праць, підготовлено 22 кандидати технічних наук.

З 1985 р. кафедру очолював професор Олександр Федорович Гаєвой, який багато років працював головним інженером комбінату «Харківжитлобуд», однієї з найбільших будівельних організацій України.

О.Ф. Гаєвой

У 1956 р. О.Ф. Гаєвой закінчив будівельний факультет «Всесоюзного заочного політехнічного інституту» у Москві. У 1945–1949 рр. працював креслярем-конструктором, економістом, старшим виконробом на челябінському заводі «Вторчермет». У 1949–1966 рр. він у Харкові — майстром, виконробом, старшим інженером, начальником відділу капітального будівництва, начальником УНР, заступником начальника виробничого управління «Головхарківбуду». У 1966–1984 рр. — головний інженер комбінату «Харківжитлобуд». Олександр Федорович керував зведенням багатьох житлових та промислових об'єктів Харкова та України, де впроваджував індустриальні методи будівництва. З 1968 р. — доцент, з 1984 р. — професор кафедри технології будівельного виробництва, Заслужений будівельник УРСР та Лауреат Державної премії УРСР в галузі науки і техніки.

Опублікував більш ніж 180 друкованих робіт, в тому числі 31 авторських свідоцтв.

У 2008 р. кафедру технології будівельного виробництва очолив професор Володимир Вікторович Савйовський.

В.В. Савйовський

З 1986 р. після закінчення ХІБІ він працював інженером в будівельному управлінні тресту «Промбуд-2» в Харкові. Згодом очолював приватне будівельне підприємство. З 1992 р. працював на кафедрі ТБВ, де пройшов шлях від асистента до професора, завідувача кафедри. В 1995 р. йому було присвоєно вчене звання доцента. В 2011 р. захистив докторську дисертацію, йому було присвоєно вчене звання професора. У 2000-х роках став ініціатором проведення міжнародної науково-технічної конференції «Ефективні організаційно-технологічні рішення та енергозбережні технології в будівництві», що проходить кожні два роки під егідою кафедри ТБВ ХНУБА. У 2013–2018 рр. працював професором, а потім завідувачем кафедри технології будівельного виробництва Київського національного університету будівництва і архітектури.

В його науковому доробку більш ніж 130 наукових праць, серед яких п'ять монографій, чотири навчальних посібника, шість патентів на винаходи.

З 2013 р. кафедрою технології будівельного виробництва керує професор Ігор Валентинович Шумаков.

І.В. Шумаков

З 1990 р. він брав активну участь в створенні структур економічного розвитку нашого університету — очолював відділ зовнішньоекономічних зв'язків та відділ з питань інтелектуальної власності. Був одним із ініціаторів проведення щорічних міжнародних науково-практичних конференцій в Україні та за кордоном з тематикою, що відображає основні тенденції розвитку промислового та цивільного будівництва, головою та членом оргкомітетів котрих є багато років. Є дійсним членом Академії будівництва України. Захистив докторську дисертацію (2015 р.) та бере активну участь у підготовці науково-педагогічних кадрів, підготував три кандидати та одного доктора технічних наук, керує підготовкою чотирьох аспірантів.

Серед його 138 опублікованих праць 103 наукових та 15 навчально-методичних, дві монографії, 17 авторських свідоцтв та патентів на винаходи та корисні моделі.

І.В. Шумаков є керівником науково-дослідних робіт з проблем удосконалення організаційно-технологічних рішень будівництва та реконструкції промислових та

цивільних об'єктів України, результати яких впроваджено у виробництво.

З 2016 р. працює у складі науково-методичної комісії з інженерії, підкомісії з будівництва та цивільної інженерії сектору вищої освіти Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України з розробки стандартів вищої освіти. З 2016 р. є керівником групи забезпечення (гарантом) при ліцензуванні освітньої діяльності ХНУБА для докторів філософії для спеціальності 192 «Будівництво та цивільна інженерія».

Досягнення кафедри ТБВ за 90 років існування університету — це, насамперед, наполеглива праця її викладачів, співробітників, аспірантів та студентів! Кафедра традиційно є кузнем керівних кадрів для вищої освіти, для університету. У різні часи у складі кафедри технології будівельного виробництва функціонувало багато освітньо-наукових напрямків, котрі згодом виокремлювалися в окремі кафедри будівельних машин, охорони праці, економіки та організації будівництва, геодезії.

Гогодення вищої освіти вимагає динамічних змін, і вони відбуваються! Всі сучасні лекційні курси кафедри викладаються виключно за допомогою засобів мультимедіа — викладачами підготовлено презентації, внесені відповідні зміни у робочі програми. У сучасному конференц-залі музею будівництва ім. професор В.О. Реусова з 2018 р. проводяться захисти дипломних робіт бакалаврів та дипломних проектів магістрів у мультимедійному режимі. Крім того, зала з успіхом використовується для засідань секції кафедри ТБВ на науково-технічних конференціях, занять з магістрами. На кафедрі продовжується використання активних методів навчання під час лекцій та практичних занять: п'ять мультимедійних комплексів, фахова колекція з 220 відеофільмів. За останній рік два викладача кафедри отримали сертифікат В2 з англійської мови. Протягом двох останніх років четверо викладачів отримали сертифікати про закор-

донне стажування. Вже декілька років головою методичної комісії будівельного факультету є кандидат технічних наук, доцент С.В. Бутнік — виконується великий обсяг робіт з формування стратегії удосконалення навчально-методичного забезпечення.

На кафедрі складено інформаційно-нормативну базу для написання дипломних робіт та проектів в межах науково-технічного співробітництва на філіях кафедри зі спеціалізованими установами високого виробничого та проектного рівня: «Харківпроект», «Житлобуд-1», «Житлобуд-2», «Харківстальконструкція», ПАТ «Харківський ПромбудНДІпроект»; ТОВ «Інтербуд-АС» (Київ), ТОВ «Укрпромбуд» (Харків), ТОВ «Інститут Південдіпроцемент», Інститут «НДІОХІМ».

Кафедрою ТБВ вже шістнадцять років кожен рік проводиться міжнародна науково-технічна конференція «Ефективні організаційно-технологічні рішення та енергозбережні технології в будівництві», де щоразу беруть участь більше 120 учасників з Алжиру, Білорусі, Іраку, Йорданії, Лівану, Лівії, Таджикистану, України — керівники підприємств будівельної галузі, провідні та молоді вчені Харкова, аспіранти та студенти старших курсів з багатьох вишів. По результатах друкується збірка праць у формі колективної монографії.

З січня 2019 р. ХНУБА відповідно до угоди з Державним агентством з енергоефективності та енергозбереження України здійснює підготовку та професійну атестацію осіб, які мають намір провадити діяльність із сертифікації енергетичної ефективності та обстеження інженерних систем. Кафедра ТБВ виконала підготовчу роботу, сформувала структуру та зміст освітньо-професійних програм підвищення кваліфікації за двома спеціалізаціями. Створено атестаційну комісію, де обов'язки секретаря виконує асистент кафедри І.В. Говоруха. Організаційні питання щодо цього процесу вирішують завідувач кафедри ТБВ І.В. Шумаков та доцент кафедри М.Н. Джалалов.

Доцент кафедри, кандидат технічних наук А.І. Алейнікова з 2017 р. отримує стипендію Харківської облдержадміністрації ім. Г.Ф. Проскури для обдарованих молодих науковців у галузі науки у номінації технічних наук. Вона декілька років є керівником держбюджетного проекту з виконання наукових робіт та науково-технічних (експериментальних) розробок молодих учених. З 2019 р. доцент А.І. Алейнікова у докторантурі нашої кафедри успішно працює над докторською дисертацією. Професор кафедри, доктор технічних наук Д.Ф. Гончаренко з 2017 р. — керівник держбюджетної науково-дослідної теми.

Доцент кафедри, кандидат технічних наук М.Н. Джалалов з 2019 р. є у складі оргкомітету та журі щорічного з 2005 р. Міжнародного студентського конкурсу «Проектування мультикомфортного будинку ISOVER» в рамках реалізації глобальної міжнародної стратегії зі зниження енергоспоживання, зменшення викидів в атмосферу вуглекислого газу та поширення використання енергозберігаючих технологій у будівництві. Традиційно для конкурсу обираються економічно доцільні об'єкти нового будівництва, реконструкції, перепрофілювання тощо, що потрібні місту та можуть бути реалізовані на практиці з дотриманням принципів енергоефективності та мультикомфортного будівництва.

Доцент кафедри, кандидат технічних наук Є.О. Гриневич у співпраці з будівельними організаціями «Житлобуд-1» та «Житлобуд-2» ефективно керує Асоціацією ветеранів будівництва. У серпні 2019 р. професору кафедри ТБВ Ю.А. Гуровому, якого, на жаль, вже з нами немає, на фасаді ХНУБА було відкрито меморіальну дошку. Видатний український діяч, колишній голова Харківського міськвиконкому, Почесний громадянин міста Харкова, неодноразовий депутат Верховної Ради України, ветеран будівництва Харківщини. З 1976 р. — начальник комбінату «Харківжитлобуд». У виробничий період його діяльності безпосередньо за

його участі був забудований проспект Гагаріна, житлові мікрорайони Салтівки, комплекси лікарень.

На кафедрі завжди успішно працювала та зараз інтенсивно працює аспірантура та докторантура. Ефективність аспірантури складає 92 %, докторантури — 100 %. Кожного року захищаються два-три власних здобувачів та проходять попередній захист три-чотири здобувачів з інших будівельних університетів та академій. Серед аспірантів за останні чотири роки — троє іноземних громадян та один український контрактник. Науковими керівниками та науковими консультантами є професор Д.Ф. Гончаренко, професор І.В. Шумаков, професор М.І. Котляр, доцент Т.І. Каржинерова, доцент С.В. Бутнік.

соблива роль у підготовці наукових кадрів належить професору кафедри, доктору технічних наук, Заслуженому діячу науки і техніки України, лауреату Державної премії України в галузі науки і техніки, проктору університету з науково-педагогічної роботи Дмитру Федоровичу Гончаренку. Основний дослідницький напрям його наукової школи: створення та впровадження ефективних технологій, що підвищують експлуатаційний ресурс інженерних систем життєзабезпечення, зокрема мереж водопостачання та водовідведення. З 1992 р. під керівництвом Д.Ф. Гончаренка було підготовлено та захищено 38 кандидатських і п'ять докторських дисертацій. Він має 407 опублікованих наукових праць, зокрема, 24 монографії та навчальні посібники, 22 авторські свідоцтва та патенти.

Протягом останніх п'яти років викладачами кафедри опубліковано шість монографій, близько 150 статей у фахових виданнях, 18 статей у виданнях, що входять у базу Scopus, отримано шість патентів України. Два викладача кафедри є членами-кореспондентами (М.І. Котляр, Є.О. Гриневич), два — дійсними членами Академії будівництва України (І.В. Шумаков, Д.Ф. Гончаренко). Професор Д.Ф. Гончаренко є головою

Харківського територіального відділення цієї Академії.

Кафедра технології будівельного виробництва ХНУБА має перспективи розвитку в багатьох напрямках. Серед основних — удосконалення змісту та підвищення ефективності науково-дослідних робіт, створення основ сучасної дистанційної освіти при викладанні навчальних кафедральних дисциплін, впровадження BIM-технологій у навчальний процес і наукову діяльність. Інтенсивність змін в сучасних освіті і науці вимагає вмілого суміщення традиційних методів з інноваційними і,

безумовно, багаторічний освітньо-науковий здобуток, досвід та бажання рухатися далі є запорукою подальших успіхів славетної кафедри.

Література

1. Кафедра технології будівельного виробництва : офіційний сайт. URL : <http://tbv.org.ua/index.php/about-yjsg/history> (дата звернення 12.08.2020).

04.09.2020